

En kongelig døråpner

"Vi hadde engstet oss uten grunn, for herr Eyde viste seg å være en gentleman til fingerspissene".

Da kong Chulalongkorn av Siam kom til Notodden 29. juli 1907, sørget han for at et parti gjødsel - ett tonn Norgesalpeter (som skulle bli navnet på Hydros første gjødselprodukt) ble sendt hjem til Bangkok allerede mens reisen i Europa fremdeles pågikk. Slik kunne de forvisse seg om at den nye oppfinnelsen, industrielt fremstilt gjødsel, også virket godt på åkeren i Thailand. Ja, det heter faktisk at kongen ønsket selv å beskrive og gi instruksjoner om hvordan dette produktet skulle brukes. Prisen var den gang 170 kroner per 1000 kilo.

Gjødsel fra Norge ble dermed tidlig kjent og omtalt i litteraturen i Thailand. I moderne tid er landet blitt et av de store markedene for Hydros gjødselprodukter. I dag, mer enn 100 år seinere, har Yara (utskilt fra Hydro i 2003) en ledende posisjon som leverandør av gjødsel til landbruket i Thailand.

I Eydens selvbiografi tjener kongebesøket som et eksempel på de mange storheter – kongelige, politikere, ledere i næringslivet, bankfolk og andre investorer - som ønsket å besøke den nye industrien på Notodden, og som han derfor så det som sin naturlige oppgave å oppvarte. Men noen komplikasjoner hører med: I selvbiografien medgir Eyde at *"Notodden var på den tid slett ikke ordentlig forsynt med de ting som trengtes ved en slik leilighet. Men heldigvis hadde jeg bil, og i løpet av natten blev de nødvendige matvarer hentet fra Kristiania"*.

Boka "Reisebrev fra Norge 1907", som kom på Schibsted forlag i 1996, inneholder – med enkelte unntak - kong Chulalongkorns mange brev fra Norge til prinsesse Noi. I Thailand ble brevene utgitt i bokform under tittelen "Klai Baan" (Langt hjemmefra). Den norske utgaven gir en utmerket beskrivelse av hvordan besøket i Telemark forløp. Når det kommer til salpeterfabrikken på Notodden, er beklageligvis kongens beskrivelse av selve Birkeland-Eyde-metoden utelatt. Det samme gjelder beskrivelsen hans av papirproduksjon på Tinfos.

Kong Chulalongkorn var svært vitebegjærlig og observant og snakket godt engelsk. Særlig hadde han interesse for naturvitenskap og teknologi – og han var en ivrig fotograf. Dessuten skrev han brev, i første rekke til sin 21 år gamle datter, Nibha Nobhadol, bedre kjent som prinsesse Noi, et kjæleavn som kan oversettes med "lille venn".

Disse brevene ble siden samlet i en bok, "Klai Baan", som betyr "Langt hjemmefra". Boken er blitt en klassiker i Thailand, og deler av den har gjennom generasjoner vært pensum i skolen. Boken er skrevet i et språk som for dagens thailandere kan virke alderdommelig, men dette har ikke redusert kong Chulalongkorns betydning.

Han har med årene fått en spesiell og opphøyet posisjon i det thailandske folk. Ikke minst blir han anerkjent for sine bidrag til å modernisere landet og åpne det mot andre land. Hans kontakter med vestlige land ble viktige både for handel og vitenskap.

100 år etter hans siste reise til Europa, i 2007, utga Thailands ambassade i Norge en ny bok om kongebesøket her; "A month in Norway". Der blir kong Chulalongkorns reise til Europa betegnet som **en av de viktigste begivenheter i Thailands historie**. Utsagnet blir underbygget med at reisen på en rekke områder bidro til utviklingen av det moderne Thailand. Ikke minst gjelder dette for utviklingen av de direkte forbindelser mellom Thailand og europeiske land.

Sitater fra Reisebrev fra Norge 1907:

"Det er et stort selskap som har sitt hovedkontor i Notodden. Det heter Norsk Hydro-elektrisk Kvælstofaktieselskab. Dette er et ganske underlig navn, men det passer til den merkelige virksomheten det driver. Det de gjør, er å utvinne salpeter fra atmosfæren ved hjelp av en elektrisk utladning, en metode jeg skal beskrive litt senere. Direktøren for selskapet, Samuel Eyde, kom ut i en båt for å møte oss."